

<https://doi.org/10.62837/2025.9.237>

NİGAR VAQIF QIZI SEYIDOVA
Bakı Dövlət Universiteti

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

<https://orcid.org/my-orcid?orcid=0009-0001-4413-2270>

nigar-seidova@mail.ru

AZƏRBAYCAN VƏ İNGİLİS DİLLƏRİNDƏKİ SOSIAL MEDIADA SÖZLƏRİN SEMANTİK GENİŞLƏNMƏSİ VƏ DARALMASI

Xülasə

Müasir dövrdə yeni və yaxud sosial media diskursu dil dəyişməsinə çox mühüm rol oynayır. Bu məqalədə məqsəd sosial media platformalarında sözlərin mənalarının genişlənməsi və daralması nümunələrini Azərbaycan və İngilis dilləri əsasında araşdırmaqdır. Dilin strukturundakı semantik dəyişikliklər dilin canlılığının göstəricisidir. Semantik genişlənmə (mənanın genişlənməsi) və semantik daralma kimi proseslər uzun illərdən bəri dilçiliyin diqqət mərkəzindədir. Məsələn, “ət” sözü əvvəlcə bütün növ yeməkləri bildirirdisə, sonradan yalnız heyvan əti mənasında daralıb; əksinə “it” sözü əvvəllər müəyyən növ canlıyı göstərirdisə, indi ümumi it kateqoriyasına şamil edilir. Bu cür tarixləşmiş nümunələrdən fərqli olaraq, indiki dövrdə sosial media kimi sürətli yayılma kanalları sözlərin mənalarına ani və kütləvi təsir göstərir. Semantik dəyişikliklər artıq fərdi danışmaq təcrübəsindən çıxaraq kollektiv dil davranışına çevrilmişdir. Bu isə dilin yalnız ünsiyyət vasitəsi deyil, həm də sosial dinamizmin göstəricisi kimi funksiyasını gücləndirir.

Açar sözlər: semantik genişlənmə, semantik daralma, sosial media, sözün dəyişməsi, neologizm.

SEYIDOVA NIGAR VAQIF QIZI SEMANTIC BROADENING AND NARROWING OF WORDS IN AZERBAIJANI AND ENGLISH SOCIAL MEDIA ABSTRACT:

In the modern era, the discourse of new or social media plays a crucial role in language change. The aim of this article is to examine the examples of semantic broadening and narrowing of words on social media platforms based on the Azerbaijani and English languages. Semantic changes in the structure of a language are indicators of its vitality. Processes such as semantic broadening (expansion of meaning) and semantic narrowing have long been at the center of linguistic research. For example, the word “ət” (“meat”) originally referred to all kinds of food, but later narrowed to mean only animal flesh; conversely, the word “it” (“dog”) once denoted

a specific type of creature but is now used for the entire category of dogs. Unlike such historically developed examples, in the modern era rapid communication channels like social media exert immediate and mass influence on word meanings. Semantic changes have moved beyond individual speech experience and become part of collective linguistic behavior. This, in turn, reinforces the language's role not only as a means of communication but also as an indicator of social dynamism.

Keywords: semantic broadening, semantic narrowing, social media, word change, neologism.

АННОТАЦИЯ:

В современную эпоху дискурс новых или социальных медиа играет важнейшую роль в языковых изменениях. Цель данной статьи — исследовать примеры расширения и сужения значений слов на платформах социальных сетей на материале азербайджанского и английского языков. Семантические изменения в структуре языка являются показателем его живучести. Такие процессы, как семантическое расширение (расширение значения) и семантическое сужение, уже многие годы находятся в центре внимания лингвистики. Например, слово «ət» («мясо») изначально обозначало все виды пищи, но со временем сузило значение и стало употребляться только в значении «мясо животных»; наоборот, слово «it» («собака») раньше относилось к определённому виду существ, а теперь охватывает всю категорию собак. В отличие от подобных исторически сложившихся примеров, в наше время такие быстро распространяющиеся каналы, как социальные сети, оказывают мгновенное и массовое влияние на значения слов. Семантические изменения вышли за рамки индивидуального речевого опыта и превратились в элемент коллективного языкового поведения. Это, в свою очередь, усиливает функцию языка не только как средства общения, но и как показателя социального динамизма.

Ключевые слова: семантическое расширение, семантическое сужение, социальные медиа, изменение значения слов, неологизм.

Məqalənin məqsədi media və kommunikasiya amillərinin sosial mediada sözün semantik dəyişmələrinə – xüsusilə semantik genişlənmə və daralmasına – necə təsir etdiyini araşdırmaqdır. Bunun üçün nəzəri əsas kimi semantik dəyişmələrin kateqoriyaları təqdim edilir və daha sonra Azərbaycan və İngilis dillərindəki social media nümunələri əsasında kontrastiv təhlil aparılır. Əsas metodologiyamız dildən istifadəyə əsaslanan kontekstual təhlil yanaşmasıdır. Bu yanaşmaya əsaslanaraq sosial media mətnlərində sözlərin yeni mənalərini müəyyən edib onları ənənəvi sözlüklərdəki əsas mənalara müqayisə edirik. Semantik dəyişmə anlayışı: Dilçilik

elmi sözlərin zamanla mənalarının dəyişməsinə, semantik dəyişməni tədqiq edir. Traugott qeyd edir ki, semantik dəyişmələr ənənəvi olaraq bir neçə əsas kateqoriyaya bölünür: mənənin genişlənməsi (genişlənmə), mənənin daralması (ixtisaslaşma), eləcə də mənənin mənfi yüklənməsi (peyorizasiya) və müsbət yüklənməsi (ameliorasiya) [7]. Bu kateqoriyalar semantik dəyişmələrin əsas mexanizmlərini əks etdirir və dilçilərə sözlərin mənə spektrində baş verən transformasiyaları təsnif etməyə imkan verir.

Semantik genişlənmə sözün ilkin məhdud kontekstdən daha geniş mənə dairəsinə keçməsidir. Məsələn, Latın *armare* “çiyinləri örtmək” feli zamanla ingilis dilində *arm* (qol) mənəsinə genişlənilib və artıq bütün qolu ifadə edir [7]. Başqa nümunə kimi, qədim ərəb dilində “qələm” mənəsinə verən söz müasir dövrdə daha ümumi “yazı aləti” anlamında işlədilər. Semantik genişlənmə prosesi dil tarixinə çoxsaylı dildaxili və dillərarası nümunələrlə daxil olub; məsələn, İngilis dilində *broadcast* (toxum səpmək mənəsinə) “radio/tv-də məlumat yaymaq” mənəsinə genişlənməmişdir.

Semantik daralma sözün ümumi mənədən daha məhdud, spesifik mənəyə keçməsidir. Traugott misalı olaraq göstərir ki, qədim İngilis *deor* sözü bir zamanlar “heyvan” mənəsinə verirdisə, sonradan yalnız “maral” (*deer*) kimi məhdudlaşdırılıb [7, s.4]. Eynilə, qədim ingiliscə *mete* (qida) sözü sonradan yalnız heyvan ətlərini ifadə edən *meat* formasına daralaraq mənəsinə məhdudlaşdırılıb [8]. Qədim ingilis dilində *wife* sözü “istənilən qadın” anlamında ikən, müasir ingiliscədə yalnız “evli qadın” deməkdir [10] Belə daralma nümunələri sonrakı dövrlərdə də davam edir; məsələn, *holiday* “müqəddəs gün” mənəsinə “istirahət günü, bayram” mənəsinə daralıb.

Peyorativ dəyişmə: Sözün tarixən mənfi, aşağılayıcı mənə almasıdır. Məsələn, Orta İngilis *stincan* (qoxlamaq) feilinin mənəsinə sonradan mənfi yüklü “pis qoxu” *stink* formasına çevrilib və peyorativ funksiyaya malik olub [7, s.3]. İngiliscə *silly* kəlməsi bir vaxtlar “saleh, bərəkətli” demək idi, indi isə “axmaq, gülünc” mənəsinə ifadə edir [9]. Peyorativ dəyişmə zamanı söz mənəsinə aşağılayıcı çalarlar əlavə olunur və dilin emosional yükü dəyişir.

Ameliorativ dəyişmə: Sözün zamanla müsbət, yuxarı qiymətli mənə almasıdır. Məsələn, əvvəllər “səhlənkər, düşüncəsiz” mənəsinə işlədilər Orta İngilis “*nice*” sözü sonradan “xeyirxah, nəzakətli, zərif” anlamına keçərək pozitiv çalar qazanıb [7, s.4]. Eyni cür, *prestige* sözü əvvəl “aldatma” demək ikən sonradan “şərəf, nüfuz” kimi müsbət mənə almışdır [9]. Bu kateqoriyalar semantik dəyişmələrin ənənəvi tiplərini göstərir və dillərdə mənələr üzərində gedən inkişafı tədqiq etməyə əsas yaradır.

Kontekstual və mexanistik yanaşma: Müasir dilçilikdə semantik dəyişmələr genişləndikcə onların yalnız kateqoriya təsnifi ilə başa düşülməsinin düzgün olmadığı bildirilir; bu proseslər kontekstdən və koqnitiv mexanizmlərdən asılıdır [7].

Dil istifadəsi kontekstdən çox asılıdır, dil dinamizmi isə danışıqın və sosial-ideoloji şəraitin dəyişmələri ilə bağlıdır. Metaforik və metonimik mexanizmlər semantik genişlənmə/daralmada böyük rol oynayır. Məsələn, kompüter dünyasında “*mouse*” (siçan) sözü əvvəllər həqiqi gəmirici mənasında olsa da, sonradan kompüter siçanını təsvir etmək üçün metaforik genişlənmə ilə götürülüb. Belə ki, sözü əvvəlki mənasından götürərək texniki qurğuya aid etmək analogiyası yaranıb. Traugott bu tip nümunələri nəzərə alaraq bildirir ki, semantik dəyişməni anlamaq üçün analogi düşünmə, siqnal vermə (ipuçları) və məna qavrayışı kimi kognitiv proseslərin rolu vacibdir. Həmçinin, semantik dəyişmədə danışanın münasibətini əks etdirən subyektivləşmə, metaforikləşmə və metonimikləşmə kimi proseslər də xüsusi yer tutur [7]. Bu mexanizmlər semantikanın dinamikliyini başa düşmək üçün həlledici hesab olunur.

Korpus dilçiliyi və hesablama modelləri: XXI əsrdə semantik dəyişmələrin tədqiqində elektron mətn korpusları və riyazi-statistik modellər mühüm vasitədir. Bir sıra araşdırmalarda paylanma əsaslı (distributional) semantik modellərdən istifadə edilərək böyük miqdarda mətn analizi aparılır. Məsələn, Tahmasebi və həmkarlarının tədqiqatında kompüter alqoritmlərinin sözlərin zaman daxilindəki mənalarnı avtomatik təyin etməyə yönəldiyi göstərilir [12]. Bu yanaşma sayəsində bir söz əvvəlki və yeni mənalarnı eyni vaxtda daşıya (polisemiya) və sonra köhnə mənası itə bilər. Nəticədə sözün mənası yeni dil mühitində dəyişərək dil sisteminin zənginləşməsinə səbəb olur.

Sosial və texnoloji amillər semantik dəyişmələr cəmiyyətin həyat tərzini və texnoloji yeniliklərindən də asılıdır. Burridge və Bergs dil dəyişməsinin tədqiqində qeyd edirlər ki, sözlərin mənası daim dəyişkəndir və bu dəyişmələrin təməlinə mədəni həyat və sosial ehtiyaclar dayanır. Müasir tədqiqatlar da bu fikri təsdiqləyir. Məsələn, son araşdırmalarda göstərilir ki, rəqəmsal mühitdə dil dəyişməsi texnoloji və sosial faktorlarla gücləndirilir; internet yeni dil normalarnının meydana gəlməsinə şərait yaradır, lakin köhnə qaydaları tamamilə aradan qaldırmır. Eyni zamanda, sosial şəbəkələr və onlayn platformalar lüğət və qrammatika sahəsinə aktiv təsir edərək dilin yenilənməsini sürətləndirir [12]. Beləliklə, qloballaşma və informasiya texnologiyaları müasir dillərdə yeni semantik qatların yaranması üçün mühüm mexanizmə çevrilib.

Mediada neologiya və semantik innovasiya: XXI əsrdə media vasitəsilə yayılan yeni terminlər (neologizmlər) və sleng elementlər semantik dəyişməni sürətləndirir. Məsələn, Azərbaycanda “*selfi*” (selfie), “*snapçat*”, “*hashtag*” (#), “*planşet*” (planshet/tablet) kimi ingilis dillərindən gələn terminlər tez-tez istifadə olunur. Bu yeni ifadələrin milli dilə uyğunlaşdırılması prosesi də semantik dəyişmənin bir hissəsidir: onlara yeni leksik-mənalı qatlar əlavə olunur və əvvəlki dillərdə olmayan yeni kontekstlərdə işlədilir. Ümumiyyətlə, dilin daxili qaydalarına və cəmiyyətin ehtiyaclarına əsaslanaraq yaranan leksik innovasiyalar semantik genişlənmə və

daralma proseslərinə də təsir edir. Həmçinin Burrigde və Bergsin tədqiqatına əsasən, dil dəyişməsi sosial amillərlə bağlıdır və semantika bu dəyişmələrin mərkəzindədir. Tədqiqatçılar sosial mediada yaranan yenilikləri və onların mənalandırılmasını araşdırmaqla dilin dinamik inkişafını öyrənirlər.

Beləliklə, semantik dəyişmələrin tədqiqi genişlənmə, daralma, peyorativləşmə və ameliorasiya kimi klassik kateqoriyalar çərçivəsində aparılsa da, eyni zamanda kontekstual, kognitiv və sosial faktorlar nəzərə alınmalıdır. Dilçiliklə bağlı mənbələrdə bu klassik təsnifat müasir korpus linqvistikasında, kognitiv modellər və sosial-texnoloji kontekstdə aparılan tədqiqatlarla zənginləşdirilərək sözlərin mənalarının cəmiyyət və mədəniyyət çərçivəsində necə dəyişdiyini daha dərin təhlil olunur.

Ümumiyyətlə, semantik genişlənmə və daralmanın rolu mövzusunə çoxsaylı tədqiqatlar həsr olunub. Məsələn, Trauğot semantik daralmanın klassik nümunələrini (deer-deer) təhlil edib [7]. Son illərdə isə sosial media təsirinə fokuslanan işlər artıb. Khalil və Şah göstərir ki, Pakistan kontekstində siyasi ifadələr sosial mediada tez mənalarını dəyişir “Diesel” sözü “yanacaq”dan siyasi fiqura işarə etməyə keçib. Shen isə Twitter, Facebook və Reddit-dən nümunələr götürərək ingilis dilində “doom-scrolling” kimi yeni ifadələrin semantic sərhədlərini genişləndiyini müəyyənləşdirib [6]. Bu işlərə əsaslanaraq, bizim təhlilimiz sosial medianın müxtəlif platformalarında iki dildəki söz dəyişmələrini birgə göstərir və mövcud konseptual çərçivələri tətbiq edir.

Bu bölmədə sosial medianın əsas platformalarına görə nümunələrlə geniş analiz təqdim edilir. Hər platformada söz istifadəsindəki xüsusi məqamlar və nəticədə yaranan semantik genişlənmə/daralma hallarına nəzər yetirək.

X (keçmiş Twitter). Twitter (indi X) qlobal istifadəçi cəmiyyəti yaratdığı üçün burada tez-tez qısaldılmış və məcazi ifadələr əmələ gəlir. Məsələn, “tweet” sözü əvvəlcə quş səslərinə aid idisə, indi “Twitter postu” mənasında istifadə olunur (sözün növ dəyişməsi, semantik daralma faktorunu daşıyır) [6, s.5]. “Mouse” sözü isə heyvan mənasından “kompüter siçanı” anlamına genişləndi [6, s.6]. Bu halda, “mouse” sözünün əhatəsi artırılmış (semantic broadening). Twitter-də “like” (bəyəndilər) funksiyası səbəbindən “like” feilinin (mükəmməl / xoşuna gəlmək) semantikasi genişlənərək “bəyənmək” platforma mənasına daxil olub. Həmçinin “follow” (izləmək) sözü “internet” dairəsində ümumi “təbii ardıcılıq”dan “məsələn, məqalə izləmək” kimi genişlənib [6].

Twitter-ə xas bir nümunə də daha çox viral kontekstdə baş verən “thread” (“sap”) fenomenidir. Sözün orijinal “lif sapı” və ya “köpək ipi” mənasından, “dizginli hərəkət” (threading) mənasına, daha sonra isə davamlı şərh zənciri (“reply thread”) kimi yeni semantik variantlar yaranıb (semantik uzanma/metonimiya) [6, s.3]. Bir araşdırma göstərir ki, Twitter “thread” sözü üçün yeni mənalar meydana gətirib – o, artıq mesaj ardıcılığını ifadə edən termdir.

Azərbaycan dilində də Twitter-də istifadə edilən bəzi sözlər genişlənmə nümunəsi göstərir. Məsələn, “trendlər” sözü əvvəlcə iqtisadi göstərici mənasında idi, ancaq indi “sosial şəbəkələrdə populyar mövzu” kontekstində işlənir. “Tag” (etiket, adlandırma) az qala “adını çəkmə” mənasını özünüküləşdirib. Bu nümunələrdə sözün ilkin çərçivəsi sosial media funksiyasına görə genişlənir. Ümumiyyətlə, Twitter dillə oyun etmək üçün əlverişli mühitdir; tez xarakter dəyişən slanq və ifadələr (məs., “ratio”, “reply”) sözlərin mənalərini real vaxtda dəyişdirir.

Instagram. Instagramdakı dil istifadəçilərin vizual məzmunə yönəldiyi üçün daha çox metaforik genişlənmə müşahidə olunur. Məsələn, ingilisdilli “story” sözü əvvəlcə “hekayə” demək idisə, indi “qısa sosial media paylaşımı” anlamında işlənir (metaforik uzanma). Azərbaycanda “post” və “story” kimi terminlər orijinal ingilis dilli kontekstindən “foto paylaşımı” mənasına ixtisarlaşmış. “Filter” (filtr) sözü isə foto effektlərindən ümumi “gözləşdirmə” funksiyalarını ifadə edən bir simvola çevrilib. Bir sözlə, Instagram-da dilə yeni, gündəlik ünsiyyətdə olmayan funksional elementlər (hashtag-lər, emoji ikonu və s.) daxil olur. Məsələn, “#” işarəsi genişlənərək kəlmələrarası əlaqəni göstərən universal etiket alətinə çevrilib, bu da semantik baxımdan yeni obraz yaradır.

Tədqiqatlar göstərir ki, instagram stilindəki lüğət inkluziv, emosional ifadələr yönümlüdür və sözlərin məna spektri gənc nəsəlin ehtiyacına uyğun genişlənir [4]. Bu platforma üçün xüsusi araşdırma nümunəsi olmasa da, orada yaranan dəbdəbəli terminlər (məs., “Instaglamor”, “foodie”) var ki, bu sözlər ilkin formada məhdud konsept daşıyır, indi isə geniş auditoriyaya müraciət edir. Azərbaycanda da Instagram sosial kontekstdə “like” mənasını bildiren “bəyənmə”, “resend” kimi angliizmlər (ingilis mənşəli alınma sözlər) gündəlik danışığa daxil olub.

Facebook. Facebook uzunmüddətli istifadə olunduğundan burada «köhnəlmiş» sözlər yeni yüklənmiş məna qazana bilib. Məsələn, “friend” (dost) sözü anlam dərəcəsinə dəyişərək “onlayn əlaqə” məhfumunu doğurub heç tanımadığın birini “dost” kimi seçmək Facebook-da adi haldır, yəni söhbətin semantik dairəsi genəlir [6, s.6]. “Wall” (divar) sözü isə konkret fiziki divardan “Facebook səhifəsi” mənasına genişlənilib (metonim uzanma) [6, s.6]. “Share” (bölüşmək) feilinin dəşidığı məna genişlənərək digər insanların paylaşımalarını keçid etmə funksiyasını ifadə edir. Beləcə, “divar” rəvayət mənasıyla sosial mühitdə “səhifə” funksiyasına uyğunlaşdırılır, “paylaşmaq” isə əvvəlki intuitiv anlayışdan fərqli ictimai əhəmiyyət daşıyır.

Əldə olunmuş tədqiqatlar Facebook kontekstində genişlənmə-daralma nümunələrini qeyd edib [6]. Məsələn, Shen platformada Like, Follow kimi anlayışları genişlənməmiş mənası ilə (ümumi razılıqdan hər kəsə ünvanlanmaq kimi) təqdim etmişdir [6]. Azərbaycanda “paylaş” və “tag” kimi sözlər də sosial şəbəkə mənalərini daşıyır. Müasir Facebook dilində “like” (bəyənmə) artıq sadəcə xəbəri, xəbəri mənimsəmək deyil, müəyyən mövzulara dəstək göstəricisi olub. Eyni zamanda,

Azərbaycanda da “şərh” (comment) və “bloq” kimi sözlərin mənası genişlənərək platforma funksiyasının atributuna çevrilib. “Status” sözü həm ingiliscə, həm də azərbaycanca mövcud mənasının daraldığı bir nümunədir: əvvəllər “status” sadəcə ictimai/vəziyyət mənasını verirdisə (ingiliscə “status” – rəsmi mövqe [13]; azərbaycanca “status” – hüquqi/ictimai vəziyyət [14]), indi bu söz Facebook/WhatsApp kimi platformalarda “istifadəçinin cari paylaşımı” kimi məhdudlaşmışdır. Nəhayət, viral ingiliscə “virusla bağlı” sözündən “internetdə sürətlə yayılan, populyar məzmun” mənasına keçərək böyük dərəcədə genişlənmə göstərir [6, s.6]. Bütün bu nümunələr göstərir ki, “WhatsApp” və “YouTube” kimi platformalarda istifadə olunan sözlərin mənası ya ixtisar (daralma) yolu ilə spesifikləşib, ya da ümumi anlayışdan fərqli yeni məzmunla genişlənilib.

İnternet forumları və Reddit tipli saytlar özünə məxsus lüğət inkişafına səbəb olur. Məsələn, “thread” (səp) konsepti forumda ardıcılıqla izlənən müzakirə zənciri anlamına genişlənilib. “Karma” sözünün Reddit-də məna darlığı “social kredit” mənasına düşüb. Digər forum terminləri, upvote/downvote, OP (original poster), AMA (“Ask Me Anything”) sözün istifadə dairəsini texniki cəhətdən yenidən müəyyən edir. Sosial media olmadığı halda “karma” kimi kəlmə ümumi “pənah, xilaskar” anlamında idi; indi “ictimai rəy reytingi” üzrə daralıb. Bu nümunələr göstərir ki, forumlarda və icmalarda ənənəvi sözlər yeni spesifik mənalar alır.

Azərbaycanda forum-dilinin nümunələri arasında “topic”, “thread”, “forum” kimi sözlərin orijinal mənalarından istifadələrini qeyd etmək olar. Məsələn, “forum” sözü rus dilindən gəlsə də, “müzakirə sahəsi” mənasına genişlənilib. Forumlarda ayrıca azərbaycanlı istifadəçilər tərəfindən ərəb, fars sözlərinin “idiomatik” istifadəsi də müşahidə edilir. Sosial media kontekstində bu sözlər “tipik” dillə yanaşı, öz qrup semantikasını yaradaraq genişlənilir və daralır.

Yuxarıdakı platforma örnəklərinə əsaslanaraq görünür ki, semantik genişlənmə və daralma həm ingilis, həm azərbaycanlı istifadəçilərdə müşahidə edilir. İngilis dilindəki genişlənmə nümunələri (“mouse”, “friend”, “spam” kimi ümumi leksik vahidlərin genişlənməsi) azərbaycanca “selfi”, “snapçat” kimi angliizmlərin (ingilis mənşəli alınma sözlər) leksik adaptasiyası ilə təzad təşkil edir [5, s.242]. Qeyd etmək lazımdır ki, sosial şəbəkələrin qlobal xarakteri eyni sözlərə dünya səviyyəsində yeni məna çalarları verir. Məsələn, “love” (sevgi) sözü ingiliscə emosional dəstəklə bağlı genişlənmə göstərirsə, Azərbaycanda “like” semantikasını “bəyənmək” funksiyası çərçivəsində tətbiq olunur. Hər iki dildə “story” sözü “hekayə”dən görüntü paylaşımına keçib.

Eyni zamanda, mədəniyyətin və dildəki köklü dəyişikliklərin rolu fərqli şəkildə olsa da, trend oxşardır. Gənc nəsillərin ifadələrində “slay” sözü “zəhmətsiz məğlub etmə” mənasından “mükəmməl olmaq” mənasına genişlənilib [4, s.196], Azərbaycanda buna oxşar lüğətdə milliləşdirilmiş sinonimlər tapmaq çətindir, ancaq lokal mənada “dəli” və ya “geniş ruhlu” kimi təriflər oynamalarına rast gəlinir. Daralma misalı

olaraq, İngiliscə “gay” vs Azərbaycan “gənc” sözü (əvvəllər “xoşbəxt” demək ikən indi “yaşlı olmayan”) tədqiqat mövzudur, lakin bizim tədqiqatda göstərildiyi kimi Azərbaycan dilində “don” sözü konkret olaraq “qadın paltar” mənasında istifadə olunur. Yəni hər iki dildə cinsə bağlı motivdə daralma müşahidə olunur.

Sosial medianın dilə təsiri digər tədqiqatlar tərəfindən də sübut edilib [6]. Məsələn, Aliquliyev və başqaları qeyd edirlər ki, virtual mühidə “yeni sözlər yaranır, mövcud sözlərə yeni mənalar qoşulur” [1, s.8]. Shen isə demişdir ki, Twitter, Facebook və Reddit postlarında real vaxtda “müzakirələrin konseptual qavranması” dəyişir, yeni sözlər və ifadələr (məs., “doom-scrolling”) populyarlaşır. Bu nəticələrimizlə uyğundur: biz də gördük ki, sosial mediada sürətli informasiya axını dilin semantik şüuruna yeni qatlar əlavə edir. Bu, Labovun dil dəyişikliyi nəzəriyyəsinə proqnozlaşdırılan “sosial şəbəkədəki innovasiya” konseptinə uyğun gəlir [6].

Nəticə. Araşdırmanın nəticələri göstərdi ki, sosial mediada sözlərin mənalının genişlənməsi və daralmasının bir sıra ekstralinqvistik səbəbləri var. Təhlilə cəlb olunan nümunələrdən aydın olur ki, müxtəlif platformalar, TikTok, Twitter, Facebook və digərləri leksik dəyişiklikləri özünəməxsus semantik mühidə stimullaşdırır. Sosial medianın qlobal və interaktiv təbiəti nəticəsində eyni söz müxtəlif istifadəçi qrupları üçün fərqli və sürətlə dəyişən mənə spektrləri kəşf edir. Müasir mediada müşahidə edilən semantik genişlənmələr, əsasən, texnoloji və sosial yeniliklərlə bağlıdır (məsələn, “spam” sözünün genişlənməsi), semantik daralmalar isə daha çox mədəni və qrup identikliyi amillərindən qaynaqlanır (məsələn, “don” sözündə cins əsaslı daralma). Media mühitinin təsiri altında bu proseslər daha dinamik xarakter alır, nəticədə dil canlılığını qoruyur, lüğət tərkibi isə daima yenilənir. Sosial medianın çoxsaylı dinamik mətn axınları, hashtag-lərin viral yayımı və multimodal ünsiyyət formaları dilin semantik dəyişiklik sürətini artıran əsas amillərdəndir. Məsələn, TikTok kimi platformalarda “slay” və “cap” kimi sözlərin mənasının dəyişməsi yeni nəsillər (Gen-Z) danışmaq üslubunun dilə təsirini aydın göstərir. Bu hal, eyni zamanda, dilin sosial-mədəni transformasiyasının real vaxtda müşahidə oluna bilən sübutudur.

Ədəbiyyat

1. Alguliyev R., Aliguliyev R., Jafarov Y. (2024). ICT problemləri və informasiya kommunikasiya texnologiyalarının Azərbaycan dilinə təsiri. *Problems of Information Society*, 15(2): 3–13.
2. Khalil U., Shah I.A. (2025). From Literal to Loaded: The Semantic Pejoration in Social Media Discourse. *Pakistan Languages and Humanities Review*, 9(1): 190–201.
3. Mirzə X. (2016). Türk dillərində isim köklərində leksik-semantik inkişaf. (Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru dissertasiyası). AMEA Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu.

4. Pasya M.R., Harahap N.I., Manalu N., Hutauruk R.A.R., Meisuri (2025). Semantic Changes in Gen-Z Vocabulary: A Comparative Study of TikTok Language Use. *JPKP: Jurnal Pendidikan Kurikulum dan Pembelajaran*, 1(2): 196–201.
5. Seidova E.R. (2024). Dildə söz yaradıcılığı xüsusiyyətləri. *Filologiya məsələləri*, 6: 240–247.
6. Shen Y. (2024). Impact of social media on the evolution of English semantics through linguistic analysis. *Forum for Linguistic Studies*, 6(2): 1184 (Article).
7. Traugott E.C. (2017). Language Change: What Drives It? (*Review article*). In: *Cognitive Linguistic Studies*, 4(1): 1–26 [Traugott, Elizabeth C. Semantic change]. (Online) Available: <https://traugott.people.stanford.edu>. traugott. people.stanford.edu
8. ecampusontario.pressbooks.pub
9. Worship is a Big Word
<https://eschaton.org/Worship/1-Worship-is-a-Big-Word-with-a-Complex-History.pdf>
10. Definition and Examples of Semantic Narrowing
<https://www.thoughtco.com/semantic-narrowing-specialization-1692083>
11. arxiv.org
12. jatit.org.
13. dictionary.cambridge.org
14. azleks.az

Rəyçi: akademik Nizami Cəfərov